

HISTORYJA BOLESŁAWA III króla polskiego

Anonim

Historya Bolesława III króla polskiego

napisana około roku 1115

**Armoryka
Sandomierz 2016**

Seria: BIBLIOTEKA TRADYCJI SŁOWIAŃSKIEJ Nr 40

Redaktor serii: Andrzej Sarwa

Projekt okładki: Juliusz Susak

Na okładce: Jan Bogumił Jacobi (1743-1829) Bolesław III Krzywousty (1828), licencja *public domain*, źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Jacobi_1828_Boleslaw_III_Krzywousty.jpg

Copyright © 2016 by Wydawnictwo „Armoryka”

Wydawnictwo ARMORYKA

ul. Krucza 16

27-600 Sandomierz

<http://www.armoryka.pl/>

ISBN 978-83-8064-165-5

HISTORYA
BOLESŁAWA III.
KRÓLA POLSKIEGO

PRZEZ

POLAKA BEZIMIENNEGO

RYTMEM ŁACIŃSKIM

NAPISANA OKOŁO ROKU 1115

WYTŁOMACZONA

W WARSZAWIE,
W DRUKARNI XX. PIAROW.

1821.

*Quod si majores nostri tales et tam facundos
adepti fuissent advocatos háud dubie res suas il-
lustres, multo illustriores Clarioresque reddidis-
sent Sarnicki ann: l. III. c. 8.*

Wolno drukować.

W Warszawie dnia 12 Marca 1821 r.
KRUSZEWSKI, *Vice-Referendarz,*
Cenzor *Województwa Mazowieckiego.*

WPROWADZENIE.

„Jeszcze nie posunęliśmy szperań naszych, mówi Ossoliński, o literaturze Polskiej tak daleko, żeby nam kiedy przypadek Przed-Gallowych i Przed-Kadłubkowych Pisarzów niezjawił. „

Takowym zjawiskiem zdaie się być mniejsza Historia Polski, którą iako wprowadzenie do Historji Bolesława III. daemy.

Napisana bez wątpienia przez cudzoziemca mieszkającego za granicą, za życia podług podobieństwa Mieszka II. lub w małości i oddaleniu Kazimierza I. Królów Polskich.

Dzieło to wcielone w kroniki Polskie z rękopisma Szamotulskiego w Gdańsku wydrukowane, Wincentemu Kadłubkowi przyznawano. Niewchodząc w tym miejscu czy Kadłubek, czy kto inny napisał

IV

tę kronikę, odkrycie tylko nasze oświadczamy, że pierwsze sześć kart tego ułamku nie sądzifem tegoż samego pisarza, ale wypisem czyli kopiią zdawniejszey Historyi przez cudzoziemca napisaney. Nie wyliczamy upatrzonych tego dowodów, postrzeże ie sam czytelnik w osnowie, wszelako ażeby któren baczności iego nieuszedeł, przypominamy w przypisach. Ostatni zaś rozdział, ieżeliśmy go sami źle niezrozumieli, i dokładnie wytłomaczyli, przeświadczyć może, że iest zamierzonego dzieła zakończeniem.

Domysły te iakożkolwiek spodoba się Czytelnikowi osądzić, raczy uważać tę część ułamku rzonego wytłomaczoną, iako wprowadzenie tylko do następuiącey Historyi Bolesława III.

HISTORIA POLSKI

NAPISANA W WIEKU XI.

PRZEZ

ODZOZIEMCA W ŁACIŃSKIM JĘZYKU.

Oddział Pierwszy.

1. **P**rzedsiębiorę opisać krótko początek i rod Polskiego plemienia, od początku świata, iako w wielu historycznych pismach znalazłem. (1)

Nayprzód trzeba wiedzieć że Polacy pochodzą od Jafeta, syna Noego, któremu błogosławiąc oyciec wyrzekł wieszczym duchem: „niech Bóg rozplemia Jafeta!„

Jafet zrodził wielu synów, z pomiędzy tych jeden nazywał się Jawan, którego Polacy nazywają Iwan. Jawan

(1) Wymienia niżej pisma te historyczne. *In chronicis Romanorum* w Rozdziale 11. *In descriptione suorum* (to jest Polskich) *annalium* w Rozd: 3.

zrodził Philara: (2) Philar Alana: Alan Anchisesa: Anchises Eneasa: Eneas Ascaniusa: Ascanius Pamfila: Pamfil Reasyłwa: Reasyłw Alana II.

Alan II. którego pierwszy wszedł do Europy (3) zrodził Negnona: Negno zaś miał czterech synów: Wandalus był najstarszym od którego Wandalowie dziś Polakami zwani pochodzą. Ten nazwał rzekę od swego imienia Wandala, która się teraz Wisłą zowie; górę nawet z której rzeka ta wypływa Wandalą od jego imienia nazywają. Żył (podług rachunku podobnego do wiary) w czasie S. Józefa syna Jakóba Patriarchy któ-

2) Wodzowie przybierali sobie Trojańskie imiona, podobnym sposobem iako później, za świadectwem Jomandesa. Rzymianie Macedońskie, Grecy Rzymskie, Sarmatowie Niemieckie, Gotowie Hunnów i inne częstokroć przejmowali. *Sarnicki Annał. Polon.*

(3) Grecy pisarze opierając się na powadze starożytności, iako to: Herodota, Wirgiliusza, Polybiusza, Justyna i innych twierdzą, że po zburzeniu Troi, Henetowie pod dowództwem Antenora przeszli do Europy, i brzegi morza Adryatyckiego posiadli, dla czego niektórzy morze to Henetychim nazywają. Potym liczne tegoż narodu ludy z rozmaitych powodów następowały za niemi do Eu-

ren to Józef był w trzynastym pokoleniu od Noego.

II. Wandalus w równym stopniu-
 iak Józef, lecz innym pokoleniem po-
 chodzący od Noego, miał wielu synów,
 których potomstwo czwartą część pra-
 wie Europy posiadało, podzieliwszy
 na ziemie i królestwa: mianowicie
 Ruś całą aż do wschodu, Polskę nay-
 większą pomiędzy temi ziemiami (4),
 teraz Pomeranią, Kassubią, Suecyą
 (5), Barbią (teraz Saxonią zwaną)
 (6) Czechy, Morawę, Styrią, Karyn-
 tyą, i Sklawonią (dziś Dalmacyą zwa-
 ną) Karwacyą, Pannonią, Bułgaryą,
 i innych wiele, które dla skrócenia

ropy pod różnemi wodzami, pomiędzy któ-
 remi nasi Latopisowie liczą Alana II. *Sar-
 nicki tamże.*

- (4) Brakuje tu nazwiska starożytnego Pomeranii,
 które znajdować się mogło podobnie iako
 Barbia i Sclavonia.
- (5) Suecia czyli Suevia. Pliniusz tak nazywa od
 rzeki Suewy do Odry wpadającej teraz Sprea
 mianowanej. *Sarnicki.*
- (6) Dodajmy do tego zdanie Ptolomeusza w ma-
 lowaniach, gdzie góry, morza- Ludy, Wan-
 dalskiemi nazwane tak prawie mieści, iako
 Pliniusz siedliska ich, ku północy naznacza
Sarnicki.

przemijczam (7). Narody te z czasem wzrosły w królestwa potężne, które wygładziwszy wiele innych narodów ziemie ich opanowały, iako piszą kroniki Rzymskie.

III. Pominąwszy inne ziemie i narody z pokolenia Waudala Negnonowego pochodzące, zaczynam mówić o samym królestwie Polskim.

Ziemia właściwie Polską zwana, leży na wschód (8) obfituje we wszy-

(7) Porównyując starożytnych Pisarzy znajduie się, że w owych wiekach posiadali Wenedowie (Wandalowie) cztery głównejsze miejsca: nad Prutem i Meotydem, nad Wisłą, aż do iey uścia-i morza Wenedyckiego; nad Elbą, i nad Dunajem w Pannonii, którzy bez wątpienia z jednego rodu pochodząc Sarmatami byli; tylko że tamtych dawnym imieniem z małą zmianą Wenedami i Winidami, tych zaś Niemcy iako bliższych siebie Wandalami nazywali (vandelą albowiem w Niemieckim języku wędrować znaczy). Grecy nazywali ich sporami, to jest rozproszonemi. Dla tego więc Prokopiusz, że od Meotydu wyszli, Jornandes że koło Sarmackich gór mieszkali; Dion że Wandalckie góry u Hermondurów posiadali, a Ptolomeusz iż po morze Wenedyckie rozszerzyli się potomności podali. *Sarnicki.*

(8) *Leży na wschód* względem autora, któren iako się zdaie był cudzoziemcem i za granicą zachodnią Polski pisząc mieszkał.

stko, obszerna, składając się z wielu prowincyi rozległych, pomiędzy którymi najsławniejszą jest pierwszą i panującą: płodna w liczny lud obdarzony od natury wysokim wzrostem, mocnymi siłami i piękną postawą.

Znayduię w *Latopismach* tego narodu (9) że od czasu rzezonego Wandalą założyciela (10) Polaków aż do A-wera męża E-stery (11), któren nad CXXVII prowincyami panował, Polska niedbała mieć własnych Xiążąt lub Królów, i dla tego nie ma żadney wzmianki o dawniejszych czynach ich lub woynach.

(9) Wyraz w *latopismach* tego narodu oznacza także cudzoziemca piszącego o obcym narodzie. Kodak inaczejby się tłumaczył.

(10) *A dicto Vandalo Patre Polonorum.* wyraz *Pater* iako też *Genitor*, *Progenitor* których autor niżej używa oznaczają uszanowanie.

Inde toro Pater Eneas . . . En. Li. 11. ver. 2.
 Prospiciens genitor . . . ibd. L. 1 ver. 159.

(11) Uczeń niezgadza się, czyli Artaxerxesą czyli Daryusza syna Histaspą królów Perskich xięgi żydowskie Asswerem nazywają.

Oddział Drugi. (12)

I. Za czasu rze-
czonego Aswera któ-
ren i w Judzkiej zie-
mi, aż do Etyopii
nad CXXVII. Pro-
wincjami panował
CCC. tysięcy Gal-
łów, iako powie-
da Trogus, nie mogą-
c się w oyczyźnie po-
mieścić, porzuci-
wszy własne ziemie,
ruszyli szukać no-
wych siedlisk (któ-
rych część Włoską

List II. Mateusza Bisku-
pa Krakowskiego (13).

*Wiedź nam, również
podaie, że w tym cza-
sie Gallowi prawie ca-
łego świata królestwa
mocą posiadli, któ-
rych wiele tysięcy od
tuteyszego oręża po-
legło. Naostatek po
wielu wojennych, za-
wodach do towarzy-
skiego przyszło przy-
mierza, tak że cokol-
wiekby im albo szczę-
ściem albo przemocą
względem obcych na-
rodów przybyło to w
równy podział iść mia-*

(12) W kronice Kadłubkowej, Mateusz odtąd za-
czyna Historją Polską, którą z niniejszego
autora przepisywał, zmieniawszy tylko wy-
słowienie początku w pierwszych dwóch li-
stach, które podług tłumaczenia Kanonika
Czaykowskiego obok kładziemy.

(13) Nieprzyzwoicie List II. liczbowany, w rzeczy
samey iest pierwszym, albowiem poprzedza-
jący iest tylko wstępem wydawcy następu-
jących listów. Druga połowa nawet wstępu
tego od słów: *Hi etiam* zdaie się być przy-
piskiem z dzieiów któregoś narodu Słowiań-
skiego w szczególności, któren przed pier-
wiastkami całego narodu, i przed początkiem
dzieiów iego miejsca mieć niepowinien.

ziemię posiadli i Rzym spalili) i wszystkim prawie królestwom świata opanowaniem zagrozili.

Posłyszawszy o tym Polacy (14) zebrali liczne wojsko, i dowodzącą Krakusa, znakomitego męża, w sztuce wojowania biegłego obrali; wiele tysięcy Gallów w rozmaitych bitwach ubiwszy, resztę nie-dobitków do wspó-łecznego przymierza skłonili, ugodziwszy się na połowę dzie-lic, coby szczęściem i walecznością na in-nych narodach zdo-

ło. *Gallom więc cała dostała się Grecya i naszym zaś aż do Partów, Węgrów i Karjyntów, wzrosło nabyćcie, gdzie po wielu z Rzymianami bitwach i wojennych odmiannach, miasta poymu-ia. Rządzców stanowią, Graka najpierwszym naczelnikiem obierają.* (reszta tego listu niezgadza się z powieścią naszego autora)

List III. Jana Arcybiskupa Gnieźnieńskiego.

Wszystko to z starożytną zgadza się Historyą. Galowie bowiem, mówi Trogus, gdy ich oyczysta obić nie mogła ziemia, trzy kroć sto tysięcy, do szukania nowych siedlisk, z pomiędzy siebie wysłali, z których część

- (14) Jako Niemcy chlubią się, i słusznie z tego wszystkiego co Szwabi, Frankowie a nawet Saxonowie w szczególności działali, tym samym prawem, i słusznie Polacy mogą sobie przywłaszczać i chlubić się z wszystkiego, co o dziełach narodów języka Słowiańskiego gdziekolwiek napisane być może. *Sarnicki.*

być mogli. Gallom
 satym cała Grecya,
 Polakom zaś Partya
 (15) Węgry i Kar-
 wacya dostały się:
 gdzie po licznych z
 rozmaitym szczęścia
 przemianą, z Rzy-
 mianami woynach, o
 panowali miasta, sta-
 rostów swoich po-
 stanowili, i wspo-
 mnionego Krakusa
 wodzem obrali.

II. Po niejakim
 czasie powróciwszy
 Krakus z Karyntyi,
 zgromadził wszyst-
 kie pokolenia szla-
 chty, i iako był bar-
 dzo wymownym, tak
 do nich mówił w o-
 bec: „Jako ciało bez

*iedna we Włoszech o-
 siadła, i Rzym poięty
 spaliła, druga przez
 klęski Barbarzyńców
 przedzierając się, w
 Pannonii osiadła; a
 pokonawszy Pannonów
 z ograniczonymi naro-
 dami walczyła (koń-
 czy się list krótką u-
 wagą)*

List IV. Mateusza.

*Od tey więc pory
 częśćka panowania nie-
 którym smakować po-
 częła. Dla czego Gra-
 kus powróciwszy z Ka-
 ryntyi, a będąc zaszczy-
 czony darem szczę-
 śliwey wymowy, wszy-
 stkich na radę wzywa,
 wszystkich oczy ku so-*

(15) *Partowie* ten wyraz nieoznacza owych Azy-
 atyckich Partów, ale lud nad rzeką Prutem
 mieszkający, którego Kadłubek swoją ose-
 bliwszą łaciną nazywa *Partami* to jest Pru-
 cianami, a po drugiej stronie teyże rzeki,
 nazywa mieszkańców *Transpartianami*, to
 jest Zaprucianami. Czajkowski.

duży, jako kaganiec bez ognia, jako świat bez słońca, tak Państwo bez Rządzącego utrzymać się nie może. Znając się być nie dla własnego użytku, ale dla szczęścia świata całego przeznaczonym, przyrzeka jeżeli go Królem obiorą, być nie Królem, ale raczej współ-Rządzącą. „

III. Krakus więc od wszystkich na Króla wywyższony, ustanowił sądy i prawa ogłosił. (Ztąd zrodził się początek prawa naszego cywilnego (16) czyli raczej począł się zaród iego).

bie obrata, serca i umysły na swoją stronę zniewala, twierdząc śmiesznie być rzeczą, żeby trzoda miała być bez Pasterza a ciało bez głowy. Oświadczając, że nie królem być chce, ale towarzyszem, jeżeli go swoim naczelnikiem obiorą, nie dla siebie, ale wraz z niemi do całego świata opanowania zrodzonym być się osądzi.

Od wszystkich więc swoim Naczelnikiem przywitany prawodawstwo i rząd stanowi, ogłasza prawa. (następnie zwyczajna Mateuszowi amplifikacja)

Polska więc przez Graka do wysokiej doprowadzona pomyślności. (następnie krótki przydatek Mateusza)

(16) *Sic igitur nostri Civilis Juris nata est Conceptio* autor jako cudzoziemiec mówiący zawsze o Polakach jako o narodzie obcym, niemógłby mówić: *nostri Juris Civilis* musi być później dopisany.

Przez Krakusa Polska najpomyślniejszym powodzeniem kwitnęła.

Krakus pierwszy Król Polski kwitnął na CCCC lat przed narodzeniem Chrystusa, a na C lat przed Alexandrem.

IV. Za panowania jego znajdował się w pieczarach pewney skały potwór najokrutniejszy (17) od niektórych żarłokiem (18) zwany, którego obżarstwu pewną liczbę bydła dostarczano cotydzień podług rozkładu, których gdyby okoliczni mieszkańcy, iakoby na ofiarę niedostawiali, tyleż ludzi śmiercią karano. (*Dalszy ciąg Listu IV. Mateusza*)

To powiedziawszy o czasie i czynach Krakusa I. Króla Polskiego, przystąpmy do Krakusa II. syna i następcy jego.

V. Krakus I. iako syn przychylniejszy oyczyźnie, niżeli oyciec synom własnym, nie zcierpiał takowego żarłoczego uciemieżenia, wezwa-

(17) *Monstrum atrocitatis immanissimae* raczej o tyranie niż o srogim zwierzu, rozumieć można.

(18) *Quod quidam olophagum dici putant: Holos-phagus, wszystko-żerca.*

wszy obudwóch synów, których równo kochał, naradzał się z nimi tajemnie o najważniejszych sprawach królestwa i powiedział: „nie przystoi mężstwu gnusność, sędziwości płochość, młodości lenistwo: gnuśnik albowiem nie jest mężem, lekkomyślnik sędziwym, leniuch młodzianem, i owszem trzeba unikać okoliczności, gdzie odwaga nie ma wprawy. Podły tylko unika następczaiącey się sławy. Sława zaś z obrony i ocalenia życia obywateli nabyta, przewyższa wiekopomne tryumfy, nie należy oszczędzać zdrowia własnego, gdy idzie o powszechne bezpieczeństwo. Wam przeto, wam czysta krwi moja! których własnymi przykładami wychowałem, wam przystoi uzbroić się na zglądzenie tej potwory, wam walczyć z nim przystoi, zostawiwszy mnie (19) iako połowicę życia waszego, i na których następstwo królowania przypada. „

Odpowiedzieli: „Oycze! zdawało-

(19) *Vos ejus congressum proponi decet non exponi* czytam *nos exponi* albowiem w tym miejscu jest antithesis *proponi* i *exponi* iakoby chciał powiedzieć odjemnie *excludi*.

by nam się, że nas jak pasierbów nie-
nawidzisz gdybył nas od tak znako-
mitych posługi uchylał: rozkaż tylko,
a powinnością naszą posłuszeństwo.;

Biorą się więc na sposoby: skóry by-
dlące napełniwszy smołą i siarką (za
przykładem Daniela, któren smoka
Babilończyków zgładził) na miejscu
zwyczajnym zamiast bydła posta-
wili, które gdy żarłok chciwie poże-
ra, wybuchającym płomieniem uduszony
został.

Wkrótce potym Krakus młodszy
z braci, Starszego współnika zwycię-
stwa i następstwa do panowania, ia-
koby przeciwnika swęgo poymał i za-
bił, a zmyśliwszy, że od potwory o-
wey zabity, ze łzami krokodyłowemi
pogrzeb jego obchodził. Jako zwy-
cięzca wdzięcznie od oycy przyjęty.
Częstokroć albowiem radość ze zwy-
cięstwa przewycięża żal.

Tym niecnotliwym sposobem na-
stąpił Krakus II. na państwo oyczy-
ste, lecz zbrodnią bratobóystwa, dłu-
żey był sławnym niż panowaniem,
wkrótce albowiem wynurzywszy się
zdrada pod sąd poddany wiecznym
wygnaniem ukarany został (*dalszy*

ciąg aż do końca Listu IV. Mateusza).

VI. *Nec enim lex justior ulla*

Quam necis artificem arte perire sua

Niespodziewałem się tak wyrodnej latorośli ze pnia tak pięknego! lecz często jagoda wyciśniona zamienia się w tłoczyny, oliwa w fusy, a złoto na zuzel się spali. Cóż dziwnego, że pycha ponura smutne miewa skutki, która im szczęśliwsza, tym nędzniejsza: im świetniejszym powodzeniem wybuia, tym bliższą jest srogich podstępów: im chutliwiej panowania nad drugimi żąda, tym uniżeney wpada w podległość drugim! właściwe to jest pysze uymować sobie wszystkich, każdemu uniżać się do podnóżka, póki którymkolwiek sposobem nie osiągnie czego za pragnie. Ma ona czterech synów: łakomstwo bogactw, pragnienie honorów, podchwytkę próżney chwały, i pożądlivość cielesną.

Pomiędzy temi narodami (20) niecnotliwemi goruie pycha, która wzgar-

(20) *Inter has nationes* sposób mówienia cudzoziemca piszącego o obcym narodzie, lecz przyimek dodany *scelestas* oznacza nieprzy-

dziwszy niskimi hatami, stroi podcienia wyniosłych gmachów pamiątkami waleczności swoiey; lecz iakowey tam przy podłożonym zażewiu i pod wiszącym mieczem używać mogą rokoszy, dowiódł to oczywiście Dionyzusz poufalcowi swoiemu (*List V. Jana Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego*).

VII. Wiekopomne dobrodzieystwa Krakusa I. nie mogły w pamięci ludzkiej tak wygasnąć, ażeby imie znakomite tak wielkiego przodka trwać niemiało, (*ostatnie słowa listu V.*) i owszem przy tey Olophaga skale założono wkrótce wielkie miasto, od imienia Krakusa Krakowem nazwane, dla uwiecznienia pamięci iego, i póty obrzędów pogrzebowych nieskończono póki miasto zupełnie dokonanym niezostało.

Niektórzy powiedają (21), że od krakania z latniących się kruków dościerwa owej potwory; Krakowem nazwano. (*List VI. Mateusza*)

chylnego. Cały zaś peryod iest uszczypliwym przytykiem niektórym Panom Polskiem obrażonego dworaka niegdyś.

(21) Dodatek ten zdaie się być późniejszy.

VIII. Starszyzny Panów i Ludu przywiązanie do zmarłego Króla, tyle sprawiło, że na miejsce jego, córkę jego, iedynaczkę zwaną Wanda obrali.

Wanda więc córka Kraka I. a siostra drugiego, obrana w okolicy Krakowa Królową Polską, która tak była urodziwą i okrasą wszystkich wdzięków tak celowała, że natura, rozrzućniejszą raczey niż choyną być: się zdawała w obdarzeniu ią przymiotaми: bo i najmędrsi w radzie przestawali na iey zdaniu, i najzawziętsi nieprzyiaciele mięknieli na iey weyrzenie:

Pewen król panujący u Niemców, (22) nasrożywszy się przeciwko takowemu wolnego narodu wyborowi, usiłujący przywłaszczyć sobie panowanie, iakoby było niezaięte, nadzwyczajną iakowąś siłą pierwey, niżeli orężem, pokonanym został; albowiem woysko iego zobaczywszy z przeciwney strony Królowa, prze-

(22) *Tyrannus Allemanorum* Tyranus u starożytnych toż samo znaczy, co-Rex *Servius*.

rażone iakoby blaskiem słonecznym, czyli iakoby widokiem bóstwa, rozbroione, ustąpiło z placu, mieniać się być na bezbożność raczey, niż do boiu wyprowadzonemi. „Nielękamy się mówili człowieka, ale szanuiemy nadprzyrodzony maiestat w ludzkim cie-le.,, Król, (niewiadomo) czyli miłością, czyli uszanowaniem, czyli oboygiem razem przejęty rzekł: „Wanda nad morzami, Wanda nad ziemią, Wanda nad powierzem, niechay panuie! niech Bogom nieśmiertelnym za zwycięstwo swoje czyni ofiary! Ja oddaę się piekłu na poświęconą mu ofiarę, przez was wszystkich Panowie: bodaieście wy i potomkowie wasi pod niewieścim panowaniem wiecznie gnuśnieli!., to wyrzekłszy wyrwał miecz z pochw, rzucił się na niego i skonał.

Wanda od Wandala wodza Wandalów, to iest Polaków czyli Lechitów, o którym wyżej mówiliśmy wzięła nazwisko(23) (może rzeka Wisła nazywa się także Wandą, od Wanda, gdzie był środek iego królestwa, iako też wszystkich iego panowaniu

(23) Dodatek ten zdaie się być późniejszy.

podległych Wandalitami (24) nazywano) obrawszy sobie stan dziewiczy, wzgardziła małżeństwem i bezpotomnie umarła.

Państwo to długo potym bez królów chramało. (*List VI. Mateusza*)

IX. Dziwić to nikogo niepowinno, że białogłowa nad Polakami panowała! wszak Semiramis królowa Assyryjczyków nieśmiejąc powierzyć rządów małoletniemu synowi, iako samowładczyna, przyłączyła Etyopiią do królestwa męża swojego, i do Indów wojnę wniosła, gdzie prócz niey i Alexandra, nikt niewstąpił nigdy. Wiele innych białych głów walecznością nietylko płeć swoją, ale i męską przewyższyły. Co do mnie, nie tyle mnie męzka rostopność dziewicy Wandy zadziwia, iak stateczna wdzięczność szlachetnych Panów Polskich:

(24) Niebezprzyczyny Starożytni Latopiśowie Polscy i cały naród mieli zwyczaj chlubić się nazwiskiem Wandalów, co nawet w nabożeństwie i w kościołach z odwiecznego podania zachowanymi zostało. Przytacza Miechowi-ta starożytną modlitwę, którą Xięża w kościołach w święto S. Woyciecha śpiewali: *Benedic Dominum Regem cunctorum, Conversa Gens Vandalorum.* Sarnicki.

pomimo tego, że zdaie się być z dobremi obyczajami niezgodne, ażeby kobiety Panami władały, wdzięczność ich uznała przyzwoitością nadgrodzić zasługi oycy potomstwu, i dobrodziejstwa jego uwiecznić.

Wieczność ta (25) w pomroce wieku niniejszego dokonywa już u dzisiejszych Polaków. Religia nie rodzi wiary, a chociaż pocznie zroni przed porodem; umiera płód, niżeli żyć zacznie. Jaszczurczy pomiot do świętych piersi religii: przysadzony ssie pokarm. Chytrą więcę niż wiernością podchodzą zdraycy, nie tylko przyaciół ale i panów. Związek albowiem własnego tylko upatrujący pożytku, nie jest przyjaźnią. (*List VII. Jana Arcybiskupa zgodny z tym § prócz przytoczonego drugiego przykładu o Anaxallasie królu Sycylijskim i Micalu wiernym słudze jego*).

(25) Drugi złośliwy przytyk autora, wystawiający stan Polski po śmierci Mieszka II. w czasie oddalenia Kaźmierza I. albowiem wiarę dopiero zaszczerpią porzuciwszy, wracali do pogaństwa, kapłanów zabijali, króla oddalili i t. d.

Oddział Trzeci.

I. Sprawowanie tey Rzeczypospolitey (26) nikczemnym częstokroć dostawało się osobom i tak mało znanym, że ani naród ani panowie nie mają czego zazdrościć im, lubo podchlebnemi pamiątkami lubią i dzisiay nawet chęłpic się.

Sławny Alexander pokusiwszy się żądać od Polaków daniny chołdowniczey, gdy przysłał posłów, zapytano ich się: „czyli Posłami czyli Poborcami danin Królewskich iesteście?“, odpowiedzieli: iesteśmy i Posłowie i Poborcy, „na to Polacy rzekli: „trzeba więc pierwey oddać wam przynależytą cześć iako Posłom wspaniale przyiąć i drogiemi obdarzyć upominkami: a potym iako poborcom daninę wypłacić *debetur enim Caesari, quod Caesaris* (27), ażebyśmy nie dopuścili się występku obrażonego maiestatu.„

(26) W czasie bez królewia, albowiem dokończył poprzedzający oddział słowami „Polska długo potym bez królów chromała.

(27) Anachronizm.